

Манастир Богородице Сумелске

Манастир Панагија Сумела (Сумелски манастир) изграђен крајем IV или почетком V века на територији данашњег турског града Трабзона, на обали Црног мора, и сматра се не само једним од најстаријих православних манастира у свету, него и најнеприступачнијим.

Упркос томе, манастир изграђен у кречној стени сваке године посећује мноштво православних поклоника, али и туриста који исповедају католицизам, ислам и будизам. Нема ничег чудног што је ово свето место привлачи толику пажњу, јер се од тренутка оснивања до 1923. године унутар његових зидина чувала једна од најзначајнијих и највреднијих светиња – икона Богородице Сумелске.

Постоји старо предање да је чудотворну икону, на којој је изображена Мати Спаситеља целог човечанства, насликао Свети апостол Лука. За оне који нису упознати са православном вером треба појаснити да је Свети Лука аутор једног од четири Јеванђеља, а такође се сматра и првим иконописцем. Осим тога, Свети Лука је признат у православној вери као покровитељ живописаца и лекара. Свети Лука је подарио нашем свету неколико чудотворних икона са изображењем Богородице, које се поштују не само међу православним верницима, него и међу католицима. Све горе набројано истовремено објашњава због чега манастир Панагија Сумела у Турској ужива тако велико

поштовање.

На велику жалост, у наше време манастир више не може да задиви поклонице богатим унутрашњим инвентаром, фрескама и орнаментима. Много тога је уништено због неумољивог тока времена, а нешто је и намерно разрушено и избрисано од стране вандала и фанатичних исламиста. Такав однос према Сумелском манастиру почео је тек крајем XIX века. До тог времена је православни храм, у којем су монаси узносили своје молитве Богу, Дјеви Марији и светима, имао не само огроман утицај, него чак није био дирнут од војника Османске империје, када су успели да освоје територију савременог Трабзона. Међутим, историја уздизања и процвата манастира, исто као и његов значај за савремени свет, заслужују да се на њима подробније зауставимо.

Знамо да је изградња манастира почела већ након 386. године од доласка Спаситеља у наш свет. Према летописима сачуваним до наших дана можемо начинити одређени закључак – манастир Панагија Сумела је био основан од стране двојице монаха, Варнаве и Софронија. Управо се њима јавила Мајка Божја, која је рекла да им предстоји набавити икону са Њеним ликом, коју је насликао Свети Лука, и пренети је у тешко доступно место на планини Мела и тамо започети изградњу манастира. Овде треба рећи да је манастир смештен на висини нешто већој од триста метара од нивоа мора и уклесан у кречној стени. Икона Панагија Сумела, коју је насликао Свети Лука, у она далека времена је чувана у Тиви. После сведочења монаха о јављању Пресвете Богородице, свештеници су предали велику светињу Варнави и Софронију, који су се 386. године са великим тешкоћама попели на планинске литице и тамо основали манастир. У то време Трапезунтом (сада Трабзоном) је владао Августалије Кортикије. Природно, два човека, без обзира на њихову безграничну љубав према Богу, нису могла да исклешу сопственим снагама у стени огроман манастир. Сагласно предањима, непроцењиву помоћ су им указали монаси из манастира Светог Јована Претече на планини Завулон. Тај свештени храм, изграђен у част светитеља који је крстио самог Исуса Христа и који је примио страшну смрт, имао је велики утицај и, што не чуди, поседовао је огромна средства. Благодарећи његовој помоћи започиње подизање манастира на стени планине Мела. Узгред, као потврда томе да је изградња Сумелског манастира била започета средствима и радном снагом из манастира Светог Јована Претече служе документи сагласно којима се до 1800. године из православне светиње, где се чувала икона коју је насликао Свети Лука, на планину Завулон у знак благодарности сваких седам година слала мула стара седам година, а сваке године по педесет огромних сасуда

напуњених јелејем и воском. У садашње време постоје неоспорне чињенице које говоре о томе да су Варнава и Софроније на почетку изградили цркву Светог архистратига Михаила. На територији Сумелског манастира налазе се још две цркве, једна изграђена у част Мајке Божје, док је трећа посвећена Светим равноапостолним цару Константину и царици Јелени.

Глас о новом Сумелском манастиру, у којем се чува непроцењива хришћанска светиња, брзо се проширила широм хришћанског света. Хиљаде поклоника устремило се ка овом светом месту да би се поклонило икони под називом Панагија Сумела. Велики прилив православних хришћана приморао је монахе да још за време изградње последње цркве почну подизање гостопримнице у којој би се могли сместити верници. То је било само прво здање за поклонике; касније су служитељи Сумелског манастира издавали наређења о изградњи нових гостинских домова. Треба нагласити да су све просторије без изузетка исклесане непосредно у стени и, без обзира на то што се она састојала првенствено од кречњака, градитељи су улагали дивовске напоре за проширење манастира.

Манастир на планини Мела је још пре довршетка изградње постао место поклоњења православних хришћана. Међутим, историја показује да су монаси преживљавали и нападе варвара и вандала. Захваљујући томе што су три цркве, службене просторије и гостопримнице смештене на тешко приступачном месту, пљачке су се ретко дешавале. До наших дана доспело је сведочанство о разбојничком нападу на Сумелски манастир крајем VI века. Тада су практично све драгоцености из манастира однели вандала, чудом је остала нетакнута само икона коју је насликао Свети Лука и неки други предмети. Чудом, а како другачије, ако је реч о чудотворној икони? Већ 644. године у манастир долазе нови монаси који су га за рекордно кратко време обновили и учинили погодним за посете поклоника.

Највећи процват манастир исклесан у стени планине Мела достиже за време владавине династије Комнина. Они су имали безграничну власт не само над Трапезунтом, него и у одређеним интервалима над целом византијском империјом. Сваки владар из ове династије сматрао је својом дужношћу да буде покровитељ манастира у којем се чувала света реликвија коју је насликао сведок земаљског живота Исуса Христа и који су свакодневно посећивали многобројни поклоници из далеких земаља. Огроман допринос у развоју и процвату Сумелског манастира дали су цар Јован II, његов син, унук и праунук. По царевом указу, манастиру су дарована 24 села и око 40 невеликих насеобина, од којих су приходи одлазили моансима за подизање

зидова тврђаве, монашких келија и других грађевина. Осим тога, манастир је примио од праунука Јована II, који је владао од 1349. до 1390. године, готово 1370 (!) привилегија. Монаси нису заборавили ово милосрђе и непосредно над улазом у главну цркву поставили су натпис у стиховима којима се прослављају дела Алексеја III и његов непроцењиви допринос у ширењу православне вере по свету. Ову песму је било могуће прочитати до XVII века, потом ју је време заувек избрисало са кречне стене.

Задивљујуће је да чак и након што су Трапезунт и њему припадајуће земље прешле у састав Османске империје, православни манастир је наставио да цвета. Један од султана потписао је указ у коме се говорило да монаси Сумелског манастира, у којем се чувала светиња православног света Панагија Сумела, имају право на пуну слободу и привилегије, остављене им још у време династије Комнина. Још више, султан Селим I и сви његови потомци, који су – природно – исповедали ислам, непрестано су даривали манастир и чак покрили бакром куполу главне цркве. Унук Селима I одлучује да је бакар недовољно племенит метал за такво свето место и наређује да га промене чистим сребром. Не може се дати просто објашњење чиме су се руководили владари Османске империје када су показивали такву бригу о манастиру који није имао никакве везе са њиховом вером. Истина, монаси су замолили султана да одустане од покривања крова сребром. Напросто су се бојали да ће такво огромно богатство пре или касније довести до напада разбојника.

Процват Сумелског манастира, који се налази на територији данашње Турске, трајао је до краја XIX века! Током Првог светског рата војници су принудили монахе да напусте зидине некада моћног и утицајног православног манастира. Избезумљени од гнева, Турци су продрли у манастир. Заборавивши на то да је чак и у временима Османске империје манастир задржао поштовање владара, стали да разбијају све што је било пред њима. Практично су у потпуности уништили фреске, а на изображењима која нису успели да избришу светима су вадиле очи. Међутим, без обзира на то што су Турци практично опљачкали и уништили унутрашњи инвентар манастира, нису успели да присвоје икону Богородице Сумелске. Док су Турци јуришали на утврђене зидине, монаси су закопали свету реликвију. Тек се 1923. године један монах одлучио на подвиг, ископао је икону и пренео је на Свету Гору Атонску.

mitropolija.com